PRZEPISY Z ZAKRESU PRAWA ADMINISTRACYJNEGO

WYDAWNICTWO POD NADZOREM MINISTERSTWA ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ

Zeszyt 11 Warszawa 1947 r.

PRAWO WYWŁASZCZENIOWE

TREŚĆ ZESZYTU:

I. PRAWO WYWŁASZCZENIOWE FORMALNE.

1.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 24 września 1934 r.

Prawo o postępowaniu wywłaszczeniowym.

(Dz. U. R. P. z dnia 29 września 1934 r. Nr. 86, poz. 776). z uwzględnieniem zmian wprowadzonych ustawą z dnia 30 marca 1939 o zmianie prawa o postępowaniu wywłaszczeniowym (Dz. U. R. P. Nr 31, poz. 205).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 15 marca 1934 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr 28, poz. 221) postanawiam co następuje:

Rozdział I.

Przepisy ogólne.

Art. 1. Wywłaszczenie jest dopuszczalne ze względów wyższej użyteczności, za odszkodowaniem, w przypadkach, w których przepis prawa przewiduje możność wywłaszczenia.

Art. 2. Wywłaszczenie, unormowane prawem niniejszym, może polegać na:

1) odjęciu prawa własności lub innych praw rzeczowych na nieruchomości, albo na ograniczeniu czasowym lub stałym praw rzeczowych na nieruchomości,

2) odjęciu prawa własności materiałów, niezbędnych do budowy urządzeń na cele obrony Państwa, dróg lądowych i wodnych oraz kolei,

3) czasowym zajęciu nieruchomości.

Art. 3. § 1. Do orzekania o wywłaszczeniu i odszkodowaniu za wywłaszczenie w myśl prawa niniejszego powołany jest wojewoda, właściwy według położenia przedmiotu wywłaszczenia.

§ 2. Jeżeli przedmiotem wywłaszczenia są nieruchomości, położone na obszarze dwóch lub więcej województw, orzekanie należy do tego wojewody, którego w tym celu wyznaczy Minister Spraw Wewnętrznych.

Kompetencje Ministra Spraw Wewnętrznych, przewidziane w prawie o postępowaniu wywłaszczeniowym, przejął Minister Administracji Publicznej, odnośnie zaś Ziem Odzyskanych —Minister Ziem Odzyskanych.

Art. 4. Jeżeli prawo niniejsze nie stanowi inaczej, przy postępowaniu wywłaszczeniowym stosuje się przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr 36, poz. 341).

Art. 5. Sąd, powołany w myśl prawa niniejszego do orzekania co do odszkodowania za wywłaszczenie, wydaje orzeczenie w trybie postępowania niespornego.

Rozdział II.

Czynności wstępne.

Art. 6. § 1. Jeżeli ubiegający się o wywłaszczenie zamierza wbrew woli właściciela dokonać na jego gruncie prac pomiarowych, powinien na to uzyskać zezwolenie powiatowej władzy administracji ogólnej.

§ 2. W zezwoleniu wymieniony będzie imiennie kierownik tych prac oraz ilościowo: technicy dokonywający pomiarów, tudzież personel pomocniczy i robotniczy, upoważniony do wstępu na grunt celem dokonania pomiaru.

Art. 7. § 1. Ubiegający się o wywłaszczenie może w razie nieodzownej konieczności usuwać trwałe przeszkody, utrudniające mu dokonanie niezbędnych prac pomiarowych, tylko na podstawie zezwolenia powiatowej władzy administracji ogólnej, wymieniającego przeszkodę, którą należy usunąć, oraz sposób jej usunięcia.

§ 2. Ubiegający się o wywłaszczenie oraz osoby, upoważnione do dokonania pomiaru, mają prawo wstępu do wnętrza budynków posiadacza nieruchomości w poszczególnym przypadku tylko za zezwoleniem tej władzy, wymieniającym miejsca, do których dostęp jest dozwolony.

Art. 8. § 1. Jeżeli zezwolenie, wymienione w art. 6 lub 7, dotyczy nieruchomości, pozostających w administracji wojska lub budynków, zajmowanych przez wojsko, powiatowa władza administracji ogólnej wyda zezwolenie po uzyskaniu zgody właściwej władzy wojskowej.

§ 2. Powiatowa władza administracji ogólnej powinna doręczyć posiadaczowi nieruchomości odpis zezwolenia, wymienionego w art. 6 lub 7, co najmniej na trzy dni przed rozpoczęciem pomiarów. W przypadku, gdy zezwolenie dotyczy większej liczby osób, może być ono po-

dane do wiadomości interesowanych za pomocą obwieszczeń publicznych we właściwych gminach.

§ 3. Od decyzji udzielającej zezwolenia służy odwołanie na zasadach ogólnych; odwołanie nie wstrzymuje wykonania.

Art. 9. § 1. Ubiegający się o wywłaszczenie obowiązany jest wynagrodzić szkody, jakie wyrządził wskutek prowadzenia prac pomiarowych.

§ 2. Na zabezpieczenie wypłaty odszkodowania powinna być na żądanie interesowanego przed rozpoczęciem prac pomiarowych złożona powiatowej władzy administracji ogólnej kaucja w wysokości, określonej przez tę władzę. Od obowiązku składania kaucji wolny jest Skarb Państwa, monopole i przedsiębiorstwa państwowe oraz związki samorządu terytorialnego.

§ 3. W razie wyrządzenia szkody, powiatowa władza administracji ogólnej, określi wysokość odszkodowania po wysłuchaniu opinii biegłego. Odszkodowanie będzie wypłacone w ciągu miesiąca lub — w razie zachodzących przeszkód prawnych — złożone do depozytu sądowego; w razie niezachowania tego terminu powiatowa władza administracji ogólnej na wniosek strony zabroni dalszego prowadzenia prac pomiarowych.

§ 4. Orzeczenie powiatowej władzy administracji ogólnej jest ostateczne w administracyjnym toku instancji. Jeżeli strona nie zgadza się na odszkodowanie, ustalone orzeczeniem tej władzy, może w ciągu miesiąca od daty doręczenia orzeczenia żądać ustalenia odszkodowania przez właściwy sąd.

Rozdział III.

Postępowanie przygotowawcze.

Art. 10. § 1. Celem wszczęcia postępowania wywłaszczeniowego ubiegający się o wywłaszczenie powinien złożyć wojewodzie uzasadniony wniosek wraz z odpowiednimi załącznikami.

§ 2. We wniosku należy:

1) wymienić i opisać rodzaj i cel zamierzonych robót, wymagających wywłaszczenia;

2) uzasadnić potrzebę wywłaszczenia ze wskazaniem przepisu prawnego, przewidującego dopuszczalność wywłaszczenia na dany cel;

3) wskazać w przybliżeniu ogólną powierzchnię terenu, przeznaczonego do wywłaszczenia, z powołaniem się na plan sytuacyjny, oraz opisać ogólnie to, co się na nieruchomości znajduje;

4) wskazać, na czym ma polegać wywłaszczenie;

5) wymienić cenę żądaną przez właściciela i ofiarowaną mu w wyniku pertraktacji, prowadzonych w celu dobrowolnego nabycia nieruchomości;

6) oznaczyć termin rozpoczęcia zamierzonych robót.

§ 3. Jeżeli wywłaszczenie nie jest zamierzone na rzecz Skarbu Państwa, monopolów lub przedsiębiorstw państwowych, ani na rzecz związków samorządu terytorialnego, ubiegający się o wywłaszczenie powinien nadto poprzeć dowodem posiadanie odpowiednich środków lub niezbędnych kredytów na odszkodowanie za wywłaszczenie oraz na wykonanie zamierzonych robót.

§ 4. Jeżeli wywłaszczenie jest zamierzone na cele obrony Państwa, ubiegający się o wywłaszczenie może wymienić i opisać rodzaj i cel zamierzonych robót w sposób ogólny oraz pominąć dane, wymienione w pkt. 6 § 2; te ostatnie dane można również pominąć, gdy wywłaszczenie jest zamierzone na cele kolei żelaznych użytku publicznego. W przypadku, gdy wywłaszczenie dotyczy większej liczby osób, można pominąć dane, wymienione w pkt. 5 § 2.

Art. 11. § 1. Do wniosku należy dołączyć:

1) ogólny plan sytuacyjny z oznaczeniem granic terenu, który ma ulec wywłaszczeniu;

2) wyciągi z ksiąg hipotecznych wywłaszczanych nieruchomości, jeżeli nieruchomości te posiadają hipotekę;

3) wykaz właścicieli wywłaszczanych gruntów, możliwie z podaniem ich adresów.

§ 2. Plany sytuacyjne i inne załączniki, wymienione w paragrafie poprzedzającym, powinny być sporządzone oddzielnie dla każdej gminy i złożone w takiej ilości, aby mogły być ogłoszone we wszystkich gminach, w których obrębie znajdują się nieruchomości, mające ulec wywłaszczeniu.

Art. 12. § 1. Wojewoda oddali wniosek o wszczęcie postępowania wywłaszczeniowego, jeżeli nie ma podstaw prawnych do wywłaszczenia; w przeciwnym razie wszczyna postępowanie wywłaszczeniowe.

§ 2. Równocześnie z wszczęciem postępowania wywłaszczeniowego wojewoda prześle władzy hipotecznej pisemny wniosek o wpisanie ostrzeżenia (adnotacji) o postępowaniu wywłaszczeniowym we właściwej księdze hipotecznej.

§ 3. Zmiany w stanie hipotecznym, zaszłe po wniesieniu ostrzeżenia (adnotacji), nie mają wpływu na dalsze postępowanie wywłaszczeniowe.

Art. 13. Wojewoda przesyła powiatowej władzy administracji ogólnej wniosek wywłaszczeniowy wraz z załącznikami w celu obwieszczenia o wywłaszczeniu w gminach, w których obrębie znajdują się wywłaszczane nieruchomości.

Art. 14. § 1. Obwieszczenie polega na podaniu do publicznej wiadomości w sposób przyjęty w danej miejscowości, następujących danych o wywłaszczeniu:

1) na czyją rzecz i na jaki cel ma być dokonane wywłaszczenie;

2) na czym ma ono polegać według zmierzeń wnioskodawcy;

3) przybliżoną ogólną powierzchnię gruntów i wskazanie miejsca, gdzie grunty te się znajdują;

4) wyszczególnienie właścicieli gruntów.

§ 2. W obwieszczeniu należy nadto podać do wiadomości, że plan sytuacyjny i inne załączniki zostały wyłożone w lokalu zarządu gminy do przejrzenia w okresie dni czternastu, oraz ogłosić, że w tym terminie wolno każdej osobie interesowanej zgłaszać wnioski lub sprzeciwy, które należy wnosić na ręce przełożonego gminy.

§ 3. Treść obwieszczenia należy nadto wywiesić w lokalach urzędowych właściwej powiatowej władzy administracji ogólnej oraz w lokalach właściwych zarządów gmin.

Art. 15. Niezwłocznie po upływie terminu, wymienionego w artykule poprzedzającym, zarząd gminy przedstawi akta sprawy powiatowej władzy administracji ogólnej i dołączy do nich zgłoszone wnioski, sprzeciwy, jak również treść obwieszczenia, jakie zarządził, ze wskazaniem daty oraz sposobu, w jakim zostało dokonane.

Art. 16. Powiatowa władza administracji ogólnej przedstawia akta ze swą opinią wojewodzie.

Art. 17. § 1. Wojewoda po zapoznaniu się z aktami sprawy zawiadomi wywłaszczającego o zgłoszonych wnioskach lub sprzeciwach, wyznaczając mu termin do zapoznania się z nimi i złożenia wyjaśnień.

§ 2. Równocześnie wojewoda wezwie wywłaszczającego do przedstawienia w oznaczonym terminie szczegółowych danych, określających:

1) granice i rodzaj każdej przeznaczonej do wywłaszczenia nieruchomości lub jej części, oraz wszystkiego, co się na niej znajduje;

2) powierzchnie, obliczone w metrach kwadratowych, z powołaniem się na plan;

3) imiona, nazwiska i adresy właścicieli oraz tych osób trzecich, którym służą prawa rzeczowe na danej nieruchomości, z wymienieniem tych praw zgodnie z księgą hipoteczną, a w braku jej na zasadzie innych odpowiednich dokumentów;

4) wysokość odszkodowania, zaofiarowanego każdemu z właścicieli.

§ 3. Wywłaszczający powinien nadto dołączyć lub powołać się na dokumenty, na których oparto dane, wymienione w pkt. 1—3 paragrafu poprzedzającego, oraz dołączyć szczegółowe plany pomiarowe wywłaszczanych nieruchomości. W przypadku, gdy wywłaszczenie dotyczy większej liczby osób, wywłaszczający może pominąć przedstawienie danych, wymienionych w pkt. 4) paragrafu poprzedzającego.

Art. 18. § 1. Pomiaru terenu dokonywują oraz plan pomiarowy sporządzają mierniczowie przysięgli.

§ 2. Jeżeli wywłaszczenie jest zamierzone na rzecz Skarbu Państwa, monopoli lub przedsiębiorstw państwowych, prace, wymienione w paragrafie poprzedzającym, mogą wykonywać także mierniczowie bądź inżynierowie urzędów, monopoli lub przedsiębiorstw państwowych.

§ 3. Przepis niniejszy stosuje się również do prac pomiarowych, dokonywanych w toku czynności wstępnych.

Art. 19. § 1. Jeżeli wywłaszczany zgadza się na odstąpienie nieruchomości, spór zaś dotyczy tylko wysokości odszkodowania, strony mogą zawrzeć odpowiednią umowę z zastrzeżeniem ustalenia odszkodowania w myśl przepisów prawa niniejszego. Umowa może być zawarta także przed powiatową władzą administracji ogólnej lub wojewodą.

§ 2. Obowiązujące ograniczenia co do rozdrabniania gruntów i obrotu ziemią nie będą stosowane.

§ 3. Posiadacze ordynacji i fideikomisów władni są sami zawierać umowy.

Rozdział IV.

Wywłaszczenie.

Art. 20. Jeżeli strony zawarły umowę, przewidzianą w artykule poprzedzającym, wojewoda może wydać orzeczenie o wywłaszczeniu bez wszczynania postępowania przygotowawczego i bez rozprawy.

Art. 21. § 1. Wojewoda, wyznaczając rozprawę co do wywłaszczenia, zawiadomi o miejscu i terminie rozprawy co najmniej na czternaście dni przedtem: wywłaszczającego, właściciela, osoby które zgłosiły wnioski lub sprzeciwy, oraz osoby trzecie, których te wnioski, sprzeciwy lub odpowiedzi na nie bezpośrednio dotyczą.

§ 2. W przypadku, gdy zawiadomienia, przewidziane w paragrafie poprzedzającym, dotyczą większej liczby osób, osoby te mogą być zawiadomione zapomocą obwieszczeń publicznych we właściwych gminach.

§ 3. W razie potrzeby rozprawa odbywa się na miejscu i z udziałem biegłych.

Art. 22. § 1. Po przeprowadzeniu rozprawy wojewoda wydaje orzeczenie o wywłaszczeniu albo odmawia jego wydania, o ile zachodzą ku temu powody prawne lub faktyczne.

§ 2. Orzeczenie powinno w szczególności zawierać:

1) ustalenie przedmiotu i rozmiaru wywłaszczenia;

2) cel wywłaszczenia z określeniem rodzaju projektowanych robót;

3) uzasadnienie przyjęcia lub odrzucenia wniosków i sprzeciwów.

§ 3. W przypadku wywłaszczenia nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa na budowę lub

przebudowę linii kolejowych, budynków i innych urządzeń, niezbędnych do eksploatacji kolei, wojewoda na wniosek wywłaszczającego może mu zezwolić na niezwłoczne objęcie wywłaszczonej nieruchomości. Wojewoda ustali równocześnie lub najpóźniej w ciągu trzech miesięcy od chwili objęcia nieruchomości wysokość odszkodowania za wywłaszczoną nieruchomość, które będzie wypłacone w ciągu dwóch miesięcy lub — w razie zachodzących przeszkód prawnych — złożone do depozytu sądowego; w razie niezachowania tego terminu wojewoda na wniosek strony uchyli zezwolenie na niezwłoczne objęcie nieruchomości.

Art. 23. W orzeczeniu wywłaszczający może być obowiązany do wybudowania i utrzymywania własnym kosztem we wskazanych przez władzę miejscach mostów, dróg, grobli, przejazdów, rowów odpływowych i innych urządzeń, niezbędnych celem zapobieżenia stratom i niewygodom, mogącym powstać dla gruntów sąsiednich wskutek wykonania robót, oraz celem zapewnienia im bezpieczeństwa, zagrożonego przez dokonane roboty.

Art. 24. 1. Wbrew woli właściciela nie może mu być pozostawiona tylko taka część jego nieruchomości, która wskutek rozdrobnienia, wywołanego wywłaszczeniem, nie może być racjonalnie użytkowana na cele dotychczasowe; w tym przypadku wywłaszczenie powinno na żądanie właściciela objąć całą nieruchomość.

§ 2. Jeżeli tylko pewna część gruntu, pozostawionego właścicielowi, traci dla niego znaczenie ze względu na dotychczasowe przeznaczenie, wówczas przymus nabycia przez wywłaszczającego za odszkodowaniem dotyczy tylko tej części.

§ 3. W razie potrzeby objęcia wywłaszczeniem części budynku wywłaszczenie na żądanie właściciela powinno objąć cały budynek.

Art. 25. § 1. Orzeczenie doręcza się wywłaszczającemu i wywłaszczonemu na piśmie. W przypadku, gdy orzeczenie dotyczy większej liczby osób, treść jego może być podana do wiadomości interesowanych zapomocą obwieszczeń publicznych we właściwych gminach.

§ 2. W ciągu dni czternastu od daty doręczenia orzeczenia lub od daty dokonania obwieszczeń służy stronie odwołanie do Ministra Spraw Wewnętrznych.

§ 3. Wojewoda udziela stronie przeciwnej terminu czternastodniowego do zapoznania się z treścią odwołania i do wniesienia w tym czasie pisemnej odpowiedzi, poczem przedstawia akta Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

§ 4. Orzeczenie Ministra Spraw Wewnętrznych zapada w porozumieniu z właściwym ministrem.

Rozdział V.

Zasady odszkodowania.

Art. 26. Obowiązek odszkodowania ciąży na tym, na czyją rzecz orzeczono wywłaszczenie.

Art. 27. § 1. Odszkodowanie obejmuje stratę, powstałą wskutek wywłaszczenia.

§ 2. Wzrostu wartości nieruchomości, powstałej wskutek przeprowadzenia robót, budowli lub urządzeń, dla których wywłaszczenie następuje, nie uwzględnia się przy ustaleniu odszkodowania.

§ 3. W przypadku wywłaszczenia tylko części nieruchomości, odszkodowanie powinno obejmować nietylko wartość części wywłaszczonej, lecz także ubytek wartości części nieobjętej wywłaszczeniem.

Art. 28. § 1. Odszkodowanie nie należy się za nowowzniesione budowle, zaprowadzone plantacje i wogóle za wszelkie nowe urządzenia i ulepszenia, co do których ze sposobu ich wykonania, czasu powstania albo innych okoliczności da się stwierdzić, że zostały dokonane w celu osiągnięcia wyższego odszkodowania.

§ 2. W przypadku przewidzianym w paragrafie poprzedzającym, wywłaszczony może znieść na własny koszt i zabrać przedmiot takich urządzeń do czasu faktycznego objęcia nieruchomości przez wywłaszczającego; w przeciwnym razie wywłaszczający władny jest usunąć wymienione przedmioty na koszt i niebezpieczeństwo wywłaszczonego.

Art. 29. § 1. W przypadku ograniczenia praw lub czasowego zajęcia odszkodowanie powinno być ustalone i wypłacone z góry, jeżeli zarówno czas ograniczenia jak szkoda dadzą się z góry ustalić. Gdyby ustalenie takie było niemożliwe, odszkodowanie będzie określone z upływem każdego półrocza w okresie trwania ograniczenia.

§ 2. Odszkodowanie obejmuje prócz utraconych pożytków również określone oddzielnie zmniejszenie się wartości przedmiotu, wynikłe wskutek czasowego zajęcia.

§ 3. Jeżeli ograniczenie praw nie zostało dokonane na rzecz Skarbu Państwa, monopoli, przedsiębiorstw państwowych lub związków samorządu terytorjalnego, wywłaszczony może żądać zabezpieczenia pieniężnego w wysokości co najmniej półrocznego odszkodowania.

Art. 30. § 1. W braku zgody stron na inny sposób wynagrodzenia odszkodowanie powinno być wypłacone w pieniądzach.

§ 2. Jeżeli suma odszkodowania, ustalona przez wojewodę, zostanie podwyższona przez sąd, wywłaszczonemu należą się odsetki w wysokości stopy dyskontowej Banku Polskiego od nadwyżki odszkodowania, ustalonej przez sąd licząc od dnia prawnego objęcia nierucho-

mości do dnia zapłaty lub złożenia nadwyżki do depozytu sądowego.

§ 3. W razie objęcia nieruchomości na podstawie art. 22 § 3 lub art. 56 pkt. 4) wywłaszczonemu należą się odsetki w tej samej wysokości od sumy odszkodowania, licząc od dnia prawnego objęcia nieruchomości przez wywłaszczającego do dnia zapłaty lub złożenia tej sumy do depozytu sądowego.

Rozdział VI.

Ustalenie odszkodowania.

Art. 31. § 1. Wniosek o ustalenie odszkodowania wywłaszczający składa wojewodzie najpóźniej przed upływem trzech miesięcy od daty doręczenia ostatecznego orzeczenia o wywłaszczeniu.

§ 2. Jeżeli wywłaszczający nie zgłosi w tym terminie wniosku, wywłaszczony może sam wystąpić z żądaniem ustalenia odszkodowania.

Art. 32. § 1. Na rozprawę co do odszkodowania należy wezwać co najmniej na 14 dni przedtem strony oraz te osoby, których prawa rzeczowe na nieruchomości zostały ujawnione w postępowaniu wywłaszczeniowym. W przypadku, gdy wezwanie dotyczy większej liczby osób, osoby te mogą być wezwane za pomocą obwieszczeń publicznych we właściwych gminach.

§ 2. W wezwaniach i obwieszczeniach, wymienionych w paragrafie poprzedzającym, należy uprzedzić, że w razie niestawienia się wzywanych wysokość odszkodowania będzie ustalona bez ich udziału.

Art. 33. § 1. Na rozprawie strony mogą zawrzeć układ, dotyczący wysokości odszkodowania, jeżeli osoby, mające prawa rzeczowe na wywłaszczonej nieruchomości, na to się zgodzą.

§ 2. Układ zostaje w całej treści wciągnięty do protokółu. Wypisy z tego protokółu mają moc prawną równa aktowi notarialnemu.

§ 3. Przepis art. 19 § 3 stosuje się odpowiednio do układów.

Art. 34. Jeżeli wywłaszczony oświadczy na rozprawie zgodę na wysokość odszkodowania, zaofiarowaną przez wywłaszczającego w myśl art. 10 § 2 pkt. 5), będzie to uważane za zawarcie układu w rozumieniu artykułu poprzedzającego.

Art. 35. Jeżeli na rozprawie wywłaszczający i osoby, którym służą prawa rzeczowe na wywłaszczonej nieruchomości, oświadczą, że zgadzają się na pozostawienie tych praw na nieruchomości mimo wywłaszczenia, osoby te zostaną wyłączone z dalszego postępowania, a wartość pozostawionego prawa zostanie odpowiednio uwzględniona przy określeniu odszkodowania.

Art. 36. Na rozprawie należy wysłuchać opinii biegłych co do wysokości odszkodowania.

Art. 37. Orzeczenie co do odszkodowania wydaje wojewoda na podstawie wyników rozprawy.

Art. 38. § 1. Jeżeli wywłaszczona nieruchomość jest obciążona na rzecz osób trzecich, ustaloną sumę odszkodowania należy złożyć do depozytu sądowego celem jej podziału zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego, chyba, że wywłaszczony i osoby trzecie zgodzą się na niezwłoczną wypłatę sumy.

§ 2. Sumę odszkodowania należy złożyć do depozytu sądowego także wtedy, gdy z powodu innych przeszkód prawnych lub z powodu odmowy przyjęcia odszkodowania niezwłoczne wydanie jej uprawnionemu jest niemożliwe.

§ 3. Na wniosek jednego z uprawnionych sąd przystąpi do niezwłocznego podziału sumy, złożonej w myśl § 1 do depozytu. Sąd dokona podziału:

1) tej sumy, którą wywłaszczający oznaczy jako niesporną przy złożeniu do depozytu, jeżeli oznaczy jako niesporną co najmniej 70%;

2) 70% złożonej sumy, jeżeli wywłaszczający oznaczy jako niesporną mniejszą część;

3) całej sumy, jeżeli wywłaszczający nie oznaczy części niespornej.

Art. 39. Wyjąwszy przypadki, przewidziane w artykule poprzedzającym, suma odszkodowania, ustalona orzeczeniem wojewody, powinna być przez wywłaszczającego wypłacona uprawnionemu niezależnie od tego, czy zażądał on ustalenia odszkodowania przez sąd.

§ 2. Jeżeli wywłaszczający kwestionuje wysokość ustalonego odszkodowania, winien on wpłacić uprawnionemu jego część niesporną, co najmniej jednak 70%. Sporna część odszkodowania powinna być złożona do depozytu sądowego.

§ 3. Wywłaszczający powinien niezwłocznie zapłacić odszkodowanie, jeżeli objął już nieruchomość w posiadanie.

Art. 40. § 1. Od orzeczenia wojewody co do odszkodowania nie ma środka prawnego w administracyjnym toku instancji.

§ 2. Jeżeli strona nie zgadza się na odszkodowanie, ustalone orzeczeniem wojewody, może w ciągu trzech miesięcy od daty doręczenia orzeczenia żądać ustalenia odszkodowania przez właściwy sąd.

Rozdział VII.

Wykonanie i skutki wywłaszczenia.

Prawo pierwokupu.

Art. 41. § 1. Po wydaniu ostatecznego orzeczenia o wywłaszczeniu wojewoda na wniosek wywłaszczającego wyda orzeczenie o wykonaniu wywłaszczenia; orzeczenie jest natychmiast wykonalne.

§ 2. Wydanie orzeczenia o wykonaniu wywłaszczenia będzie poprzedzone wypłaceniem lub złożeniem do depozytu sumy odszkodowania, ustalonego umową lub orzeczeniem wojewody.

§ 3. Jeżeli wywłaszczona nieruchomość należała do kościoła lub wyznania prawnie uznanego i była przeznaczona wyłącznie do służby bożej lub chowania zmarłych, wydanie orzeczenia o wykonaniu wywłaszczenia będzie poprzedzone pozbawieniem nieruchomości przez właściwą władzę duchowną charakteru rzeczy poświęconej.

Art. 42. § 1. Na podstawie ostatecznego orzeczenia o wykonaniu wywłaszczenia tytuł własności przedmiotu wywłaszczonego zostanie przepisany na rzecz wywłaszczającego w księdze hipotecznej, jeżeli nieruchomość miała uregulowaną hipotekę.

§ 2. Z ujawnieniem tego orzeczenia w księdze hipotecznej podlegają wykreśleniu wszystkie prawa rzeczowe na wywłaszczonej nieruchomości z wyjątkiem tych, na których pozostawienie wyrazili zgodę wywłaszczający i osoby, którym te prawa służą.

§ 3. Wywłaszczający nie wstępuje w umowy, zawarte przez wywłaszczonego co do wywłaszczonej nieruchomości, chyba że na wstąpienie w te umowy wyraził zgodę.

Art. 43. § 1. Jeżeli wywłaszczający nie złoży wniosku o ustalenie odszkodowania w ciągu trzech miesięcy od daty doręczenia ostatecznego orzeczenia o wywłaszczeniu lub zrzeka się wywłaszczenia przed ustaleniem odszkodowania, wówczas interesowani władni są dochodzić w drodze sądowej od wywłaszczonego szkody, poniesionej wskutek postępowania wywłaszczeniowego.

§ 2. Jeżeli wywłaszczający zrzeka się swych uprawnień po ustaleniu wysokości odszkodowania, właściciel może dochodzić bądź szkody, poniesionej przez niego wskutek postępowania wywywłaszczeniowego, bądź też żądać zapłaty ustalonego odszkodowania wzamian za odstąpienie nieruchomości.

Art. 44. § 1. Wywłaszczonemu służy prawo pierwokupu co do wywłaszczonej nieruchomości.

§ 2. Jeżeli wywłaszczenie dotyczyło większej ilości osób, zawiadomienie interesowanych może być dokonane za pomocą obwieszczeń publicznych we właściwych gminach.

§ 3. Prawo pierwokupu nie dotyczy nieruchomości, wywłaszczonych na wniosek władz wojskowych.

Rozdział VIII.

Wywłaszczenie materiałów.

Art. 45. Powiatowa władza administracji ogólnej może zezwolić wywłaszczającemu na poszukiwanie i wydobywanie na cudzej nieruchomości materiałów, niezbędnych do budowy i utrzymania urządzeń na cele obrony Państwa, dróg lądowych i wodnych oraz kolei, jako to: kamieni, żwiru, piasku i innych, jeżeli budujący nie może ich wydobyć bliżej w odpowiedniej ilości i jakości.

Art. 46. Za szkody, wyrządzone poszukiwaniami, oraz za wywłaszczone materiały należy się właścicielowi odszkodowanie, bez uwzględnienia jednak wzrostu wartości jego nieruchomości, powstałej wskutek przeprowadzenia drogi lub kolei.

Art. 47. Właściciel może żądać wywłaszczenia za odszkodowaniem całego gruntu, zawierającego potrzebne materiały, bądź jeżeli z danego gruntu sam je wydobywał, a materiały te zostały wydobyte przez wywłaszczającego w takiej ilości, że dalsze użytkowanie gruntu zgodnie z dotychczasowym przeznaczeniem jest niemożliwe, bądź jeżeli wydobywanie materiałów trwa dłużej niż trzy lata.

Art. 48. § 1. W braku umowy powiatowa władza administracji ogólnej po wysłuchaniu stron określa:

1) zakres ograniczenia praw właściciela;
2) wysokość odszkodowania na podstawie opinii biegłych.

§ 2. Jeżeli budującym drogę lub kolej nie jest Skarb Państwa, przedsiębiorstwo państwowe lub związek samorządu terytorialnego, orzeczenie nadto na żądanie właściciela określi wysokość zabezpieczenia, jakie powinno być złożone do depozytu sądowego przed wykonaniem orzeczenia.

P. art. 3 ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej (Dz. U. R. P. Nr 3, poz. 17).

Art. 49. § 1. Od orzeczenia w części, dotyczącej zakresu ograniczenia praw oraz wysokości zabezpieczenia, służy stronom odwołanie do wojewody.

§ 2. Jeżeli strona nie zgadza się na odszkodowanie, ustalone przez powiatową władzę administracji ogólnej, może w ciągu miesiąca od daty doręczenia orzeczenia żądać ustalenia odszkodowania przez właściwy sąd.

§ 3. Co do sposobu ustalenia i wypłacenia odszkodowania stosuje się odpowiednio zasady prawa niniejszego, dotyczące odszkodowania za wywłaszczenie.

Rozdział IX.

Czasowe zajęcie nieruchomości.

Art. 50. Czasowe zajęcie nieruchomości może być dokonane tylko wówczas, gdy zamierzony z niej użytek nie może spowodować trwałej zmiany gospodarczego przeznaczenia zajętego przedmiotu, lub gdy z nieruchomości ma być wywłaszczony materiał do budowy urządzeń na cele obrony Państwa, dróg lądowych i wodnych oraz kolei.

Art. 51. § 1. Jeżeli czasowe zajęcie trwa dłużej niż trzy lata, właściciel może przez notariusza wezwać posiadacza zajętego przedmiotu do nabycia nieruchomości z wolnej ręki lub jej wywłaszczenia. Gdyby posiadacz nie nabył nieruchomości z wolnej ręki w okresie sześciomiesięcznym od daty doręczenia wezwania, lub w tym terminie nie uzyskał orzeczenia wojewody o wywłaszczeniu, właściciel może wystąpić do sądu o przywrócenie mu posiadania czasowo zajętego majątku.

§ 2. Nieruchomość, zajęta czasowo, powinna być na żądanie właściciela zwrócona przed terminem, jeżeli zajęcie jej okaże się zbędne lub jeżeli czyni się z niej inny użytek od tego, na jaki ją zajęto. Do orzekania powołany jest wojewoda.

Rozdział X.

Zajęcie wywołane siłą wyższą lub nagłą potrzebą.

Art. 52. § 1. W przypadkach siły wyższej lub nagłej potrzeby powiatowa władza administracji ogólnej może nakazać czasowe zajęcie cudzej nieruchomości.

§ 2. Gdyby potrzeba okazała się tak dalece pilna, że nie byłoby możności zawiadomienia powiatowej władzy administracji ogólnej, przełożony gminy lub właściwy komendant policji władny jest wydać odpowiednie zarządzenie pod warunkiem niezwłocznego zawiadomienia właściwej powiatowej władzy administracji ogólnej celem wydania nakazu czasowego zajęcia w myśl paragrafu poprzedzającego.

Funkcje rozwiązanej Policji Państwowej przyjęła Milicja Obywatelska.

1) Decyzja powiatowej władzy administracji ogólnej, nakazująca czasowe zajęcie cudzej nieruchomości, nie jest ostateczna w administracyjnym toku instancji (art. 52 § 1 prawa o postępowaniu wywłaszczeniowym poz. 776/1934 Dz. Ust.). (wyrok N. T. A. z 30/X 1937 r. l. rej. 6019/35 i 1411/36 Z. W. Nr 1430 A).

2) § 1 art. 52 głosi, że w przypadkach siły wyższej lub nagłej potrzeby powiatowa władza administracji ogólnej może nakazać czasowo zajęcie cudzej nieruchomości. W obu wymienionych przypadkach musi być z natury rzeczy wykluczona możność przeprowadzenia zajęcia nieruchomości według ogólnych zasad, określonych prawem o postępowaniu wywłaszczeniowym. Tymczasem w niniejszej sprawie według treści zaskarżonego orzeczenia nagła potrzeba czasowego zajęcia umotywowana jest tylko koniecznością dokonania robót, uznanych przez władzę za terminowe, oraz niemożnością uzyskania danych gruntów w drodze dobrowolnego porozumienia z właścicielami działek.

Trybunał doszedł do przekonania, że przytoczone okoliczności same przez się nie wystarczają do uzasadnienia nagłej potrzeby, na którą wskazała władza, gdyż nie dowodzą niemożności uzyskania potrzebnych, zdaniem władzy, nieruchomości w zwykłym postępowaniu wywłaszczeniowym (z motywów wyroku N. T. A. z 30/X 1937 r. l. rej. 6019/35 i 1411/36 Z. W. Nr 1430 A.).

Art. 53. § 1. Powiatowa władza administracji ogólnej w ciągu dni czternastu od dnia zajęcia określa wysokość odszkodowania, które będzie wypłacone w ciągu miesiąca lub — w razie zachodzących przeszkód prawnych — złożone do depozytu sądowego; w razie niezachowania tego terminu powiatowa władza administracji ogólnej na wniosek strony uchyli czasowe zajęcie.

§ 2. Orzeczenie powiatowej władzy administracji ogólnej jest ostateczne w administracyjnym toku instancji. Jeżeli strona nie zgadza się na odszkodowanie, ustalone orzeczeniem tej władzy, może w ciągu miesiąca od daty doręczenia orzeczenia żądać ustalenia odszkodowania przez właściwy sąd.

§ 3. Co do sposobu ustalenia i wypłacenia odszkodowania stosuje się odpowiednio zasady prawa niniejszego, dotyczące odszodowania za wywłaszczenie.

Art. 54. Czasowe zajęcie, o którym mowa w rozdziale niniejszym, ustaje z mocy samego prawa, jeżeli wnioskodawca w okresie sześciu miesięcy od uzyskania nakazu nie wystąpi do wojewody o wywłaszczenie nieruchomości w trybie, przepisanym prawem niniejszym.

Rozdział XI.

Wywłaszczenie na cele obrony Państwa.

Art. 55. § 1. Dopuszczalne jest wywłaszczenie w przypadku, gdy tego wymaga interes obrony Państwa.

§ 2. Przepis § 1 służy za podstawę do wywłaszczenia w przypadkach, nieobjętych innymi przepisami prawnymi o dopuszczalności wywłaszczenia na cele obrony Państwa.

Art. 56. Do wywłaszczeń na cele obrony Państwa stosuje się przepisy prawa niniejszego ze zmianami następującymi:

1) terminy czternastodniowe, przewidziane w prawie niniejszym, skraca się do dni 7;

2) wnioski wywłaszczeniowe, zgłoszone przez władze wojskowe, są wiążące dla wojewody, o ile dotyczą potrzeby, przedmiotu i rozmiaru wywłaszczenia; nie wyłącza to jednak zastosowania przepisu art. 23 i 24;

3) ustalenie odszkodowania może odbywać się równocześnie z rozprawą co do wywłaszczenia;

4) w przypadkach nagłych wojewoda zezwala władzy wojskowej na niezwłoczne objęcie nieruchomości; wojewoda ustali równocześnie lub najpóźniej w ciągu trzech miesięcy od chwili objęcia nieruchomości wysokość odszkodowania za wywłaszczoną nieruchomość, które będzie wypłacone w ciągu dwóch miesięcy lub — w razie zachodzących przeszkód prawnych — złożone do depozytu sądowego; w razie niezachowania tego terminu wojewoda na wniosek stro-

ny uchyli zezwolenie na niezwłoczne objęcie nieruchomości;

5) zarządzenia tymczasowe, przewidziane w art. 52 § 2, może wydawać władza wojskowa, oznaczona przez Ministra Spraw Wojskowych.

Kompetencje Ministra Spraw Wojskowych przyjął Minister Obrony Narodowej.

Rozdział XII.

Przepisy karne.

W myśl art. 1 dekretu z dnia 16 listopada 1945 r. o podwyższeniu grzywien, kar pieniężnych, kar porządkowych oraz nawiązek (Dz. U. R. P. Nr 56, poz. 372) górne granice grzywien, przewidzianych w niniejszym rozdziale, zostały podwyższone dziesięciokrotnie t.j. do wysokości 10.000 zł. (art. 57 § 1 i 58 § 1), 30.000 zł. (art .57 § 2 i 58 § 2).

Art. 57. § 1. Kto przeszkadza w wykonywaniu prac pomiarowych przez osoby do tego upoważnione, lub nie dopuszcza ich do miejsc, wymienionych w zezwoleniu, albo przeszkadza w dokonaniu czynności, objętych zezwoleniem,

podlega, jeżeli za czyn w myśl ustaw karnych nie grozi kara surowsza, karze aresztu do jednego miesiąca lub grzywny do 1.000 złotych.

§ 2. Kto usuwa lub niszczy dokonywane prace pomiarowe,

podlega, jeżeli za czyn nie grozi kara surowsza, karze aresztu do trzech miesięcy lub grzywny do 3.000 złotych.

§ 3. Orzekanie należy do władz administracyjnych.

Art. 58. § 1. Kto wbrew orzeczeniu powiatowej władzy administracji ogólnej przeszkadza w poszukiwaniu i wydobywaniu materiałów, niezbędnych do budowy urządzeń na cele obrony Państwa, dróg lądowych i wodnych oraz kolei,

podlega, jeśli za czyn w myśl ustaw karnych nie grozi kara surowsza, karze aresztu do jednego miesiąca lub grzywny do 1.000 złotych.

§ 2. Kto wbrew zarządzeniu powiatowej władzy administracji ogólnej, przełożonego gminy, komendanta policji lub władzy wojskowej przeszkadza w zajęciu nieruchomości w przypadkach siły wyższej lub nagłej potrzeby,

podlega, jeżeli za czyn nie grozi kara surowsza — karze aresztu do trzech miesięcy lub grzywny do 3.000 złotych.

§ 3. Orzekanie należy do władz administracyjnych.

Rozdział XIII.

Przepisy końcowe i przejściowe.

Art. 59. § 1. Wywłaszczenia, co do których postępowanie zostało wszczęte przed wejściem w życie prawa niniejszego, będą ukończone na zasadzie przepisów dotychczasowych.

§ 2. Jeżeli jednak nie ma decyzji ostatecznej w toku postępowania administracyjnego co do ustalenia odszkodowania, będzie ono ustalone w myśl przepisów prawa niniejszego.

§ 3. Jeżeli postępowanie co do ustalenia odszkodowania nie zostało wszczęte do chwili wejścia w życie prawa niniejszego i strona nie zgłosi odpowiedniego wniosku w ciągu sześciu miesięcy od dnia wejścia w życie prawa niniejszego, wywłaszczenie traci swą moc.

§ 4. Jeżeli do chwili wejścia w życie prawa niniejszego odszkodowanie za wywłaszczony grunt nie zostało ostatecznie ustalone, odszkodowanie należy ustalić ze szczególnym uwzględnieniem wynikłej stąd straty.

Według art. 59 § 2 prawa o postępowaniu wywłaszczeniowym należy w razie, gdy nie ma ostatecznej decyzji administracyjnej co do odszkodowania za wywłaszczenie ustalić odszkodowanie w myśl tego prawa. W przepisie tym nie uczyniono żadnej różnicy między wypadkami wywłaszczenia dokonanego przed r. 1916 a wywłaszczenia uskutecznionego później. Wobec braku zatem jakiejkolwiek podstawy do odmiennego traktowania w tym względzie właścicieli wywłaszczonych w owym czasie przez b. władze rosyjskie, winni oni doznawać tej samej ochrony prawnej co właściciele nieruchomości wywłaszczonych przez władze polskie. O ile zaś władza pozwana upatruje przeszkodę w zastosowaniu art. 59 do wypadków wywłaszczenia przez b. władze rosyjskie w przepisie ust. 3 art. 33 dekretu z 7 lutego 1919, Trybunał zaznacza, że przepis ten stanowiący że postępowanie szacunkowe „może być wznowione na żądanie właściciela", stwarzał dla właściciela wywłaszczonej nieruchomości — jak to przyjąć należy ze względów zarówno logiki jak słuszności — prawo żądania wznowienia nieukończonego postępowania szacunkowego, któremu to prawu odpowiadał z natury rzeczy obowiązek władzy do wznowienia takiego postępowania. Natomiast gdyby pominąć powyższą wykładnię art. 59 i z samego brzmienia odnośnych przepisów wnioskować w ślad za władzą pozwaną, że kwestja wznowienia postępowania szacunkowego za wywłaszczenia, dokonane przez b. władze rosyjskie, nie jest w cyt. art. uregulowana, to logicznym następstwem takiego rozumowania byłaby z uwagi na przepis art. 61 § 2 prawa o postępowaniu wywłaszczeniowym konieczność przyjęcia, że do kwestii tej, jako nie unormowanej nowymi przepisami, mają nadal zastosowanie postanowienia dawniej obowiązujące w przedmiocie odszkodowań za wywłaszczenia b. władz rosyjskich.

W świetle tych rozważań pominięta przez władzę pozwaną jako bezprzedmiotowa kwestia, czy i w jakim stopniu odszkodowanie, orzeczone w niniejszej sprawie przez b. władze rosyjskie zostało właścicielowi wypłacone, nabiera aktualności, zwłaszcza, że wskazana w motywach zaskarżonego orzeczenia okoliczność, iż wywłaszczone przez b. władze rosyjskie nieruchomości skarżącego są obecnie własnością polskiego Skarbu Państwa, bynajmniej nie stoi na przeszkodzie zastosowaniu art. 59 prawa o postępowaniu wywłaszczeniowym, o ile nie będzie udowodnione, że postępowanie odszkodowawcze odnośnie do wywłaszczonych nieruchomości zostało już ukończone. (z motywów wyroku N. T. A. z 9/XI 1937 r. l. rej. 6901/35. Z. W. Nr. 1434 A).

Art. 60. Wykonanie prawa niniejszego poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych oraz innym ministrom — stosownie do zakresu ich działania.

Art. 51. § 1. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie po upływie miesiąca od dnia ogłoszenia.

§ 2. Z dniem wejścia w życie rozporządzenia niniejszego tracą moc wszelkie przepisy w sprawach, unormowanych tym rozporządzeniem.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze nie narusza jednak przepisów, odrębnie normujących postępowanie wywłaszczeniowe na cele reformy rolnej, jak również odpowiednich przepisów ustawy wodnej (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr 62 poz. 574) i ustawy z dnia 28 stycznia 1932 r. w sprawie pomiarów Państwa (Dz. U. R. P. Nr. 19, poz. 125).

§ 4. Rozporządzenie niniejsze nie narusza również przepisów dotychczasowych w zakresie, w jakim określają cele, dla których dopuszczalne jest wywłaszczenie i zajęcie nieruchomości.

§ 5. Pozostają w mocy przepisy o wywłaszczeniu, zawarte w prawie górniczym (Dz. U. R. P. z 1930 r. Nr, 85, poz. 654) *)

2.

USTAWA

z dnia 30 marca 1939 r.

o zmianie prawa o postępowaniu wywłaszczeniowym.

(Dz. U. R. P. z dnia 7 kwietnia 1939 r. Nr 31, poz. 205).

(Wyciąg)

Art. 1 (Treść uwzględniono przy artyk.: 38, 39 i 44) prawa o postępowaniu wywłaszczeniowym).

Art. 2. § 1. Przepisy ustawy niniejszej stosuje się do spraw będących w toku.

§ 2. Jeżeli przed dniem wejścia jej w życie suma odszkodowania została już złożona do depozytu sądowego w myśl art. 38 § 1 — sąd wezwie wywłaszczającego do oświadczenia w ciągu dni 14, jaką część tej sumy uważa za niesporną, po czym dokona podziału, stosując art. 38 § 3.

§ 3. Jeżeli suma została złożona do depozytu w myśl art. 38 § 2 przed dniem wejścia w życie ustawy niniejszej — sąd wypłaci uprawnionemu sumę odszkodowania, stosując przepisy art. 39 § 2, po wezwaniu wywłaszczającego, w miarę potrzeby, do oświadczenia w ciągu dni 14, jaką część sumy odszkodowania uważa za niesporną.

Art. 3. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych oraz innym ministrom — stosownie do zakresu ich działania.

*) Przepisy o wywłaszczeniu na cele reformy rolnej, oraz przepisy o wywłaszczeniu, zawarte w ustawie wodnej i w prawie górniczym pominięto.

Art. 4. Ustawa niniejsza wchodzi w życie po upływie siedmiu dni od dnia ogłoszenia.

3.

USTAWA

z dnia 28 marca 1933 r.

o wykupie przez dzierżawców gruntów, zajętych pod budynki oraz gruntów czynszowych w miastach i miasteczkach na obszarze Sądów Apelacyjnych w Warszawie, Lublinie i Wilnie.

(Dz. U. R. P. z dnia 29 kwietnia 1933 r. Nr 29, poz. 250).

(Wyciąg).

Art. 29.

W toku sporu sądowego o wykup, wszczętego według przepisów niniejszej ustawy, nie można co do gruntów, objętych sporem, wszczynać postępowania o wywłaszczenie, przewidzianego w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 kwietnia 1927 r. rozbudowie miast (Dz. U. R. P. Nr. 42, poz. 372).

Jednolity tekst rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej o rozbudowie miast ogłoszono w Dzienniku Ustaw Nr. 10 z r. 1936 pod poz. 107

4.

USTAWA

z dnia 15 marca 1934 r.

o wynagrodzeniu za grunty, wywłaszczane na rzecz gminy.

(Dz. U. R. P. z dnia 9 kwietnia 1934 r. Nr 29, poz. 242).

Art. 1. Cena wykupu prywatnych gruntów, wywłaszczanych w granicach osiedli na rzecz gminy, a przeznaczonych na ulice i drogi gminne wraz z gruntami pomocniczymi, wynosi jedną dziesiątą ich ceny szacunkowej. Przepisu tego nie stosuje się do tych części ulic i dróg, które położone są za pasem 20 m., biegnącym przez środek ulicy lub drogi, przewidzianej w planie zabudowania.

Art. 2. Cena wykupu prywatnych placów, targowisk i skwerów, użytkowanych na cele publiczne, a wywłaszczanych w granicach osiedli na rzecz gminy, wynosi połowę ceny szacunkowej.

Art. 3. Przepisy artykułów 1 i 2 odnoszą się tylko do gruntów, które odpowiadają wszystkim niżej podanym warunkom:

a) grunty te do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy stale były użytkowane na cele publiczne;
b) grunty te zostały przeznaczone prawo-

mocnym planem zabudowy danego osiedla na ulice, drogi, place, targowiska lub skwery;

c) właścicielami gruntów tych są jeszcze te same osoby lub ich spadkobiercy, które były ich właścicielami w dniu oddania gruntów na powyższe cele;

d) właściciele powyższych gruntów lub ich spadkodawcy byli w dniu oddania gruntów na powyższe cele albo przed tym dniem właścicielami terenów, przylegających do wymienionych gruntów;

e) na gruntach tych nie ma innych budowli, niż stanowiących własność gminy.

Art. 4. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Kompetencje Ministra Spraw Wewnętrznych, przewidziane w ustawie, przejął Minister Administracji Publicznej (Minister Ziem Odzyskanych odnośnie terenów tych Ziem).

Art. 5. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

5.

USTAWA

z dnia 9 kwietnia 1936 r.

o uregulowaniu stanu prawnego niektórych gruntów, wywłaszczonych na cele obrony Państwa [1]).

(Dz. U. R. P. z dnia 20 kwietnia 1936 r. Nr 28, poz. 219).

Art. 1. (1) Grunty, wywłaszczone na cele obrony Państwa przez b. władze rosyjske do dnia 31 grudnia 1915 r., mogą być przez Ministra Spraw Wojskowych w całości lub w części uznane za zbędne dla tych celów i zwrócone właścicielom lub ich następcom prawnym.

(2) Przepisu ust. (1) nie stosuje się, jeżeli cena szacunkowa gruntu wywłaszczonego została w całości wypłacona i grunt został objęty w posiadanie przez Państwo Polskie.

Kompetencje Ministra Spraw Wojskowych przyjął Minister Obrony Narodowej.

Art. 2. Za użytkowanie przez Państwo Polskie gruntów, zwróconych w myśl art. 1, będzie przyznane odszkodowanie w wysokości 1% ceny szacunkowej za każdy rok użytkowania od dnia objęcia gruntu przez Państwo Polskie do dnia zwrotu gruntu, przyczym okresy nieobejmujące całego roku, lecz nie krótsze od 6 miesięcy, liczy się za cały rok, okresów zaś poniżej 6 miesięcy nie bierze się pod uwagę.

[1]) Ustawa ta zawiera również przepisy o charakterze materialnym, jednak zamieszcza się ją w dziale przepisów formalnych ze względu na znaczną przewagę w niej przepisów proceduralnych.

Art. 3. (1) Na podstawie zarządzeń Ministra Spraw Wojskowych właściwy wojewoda z urzędu:

a) uchyla decyzje, dotyczące wywłaszczenia tych gruntów, lub ich części, które uznane zostały za zbędne dla celów obrony Państwa;

b) ustala odszkodowanie za grunty, nieuznane za zbędne dla celów obrony Państwa, jeżeli ustalona przez b. władze rosyjskie cena szacunkowa nie została w całości wypłacona;

c) ustala odszkodowanie za użytkowanie gruntów, przewidziane w art. 2.

(2) Odszkodowanie ustala się według wartości gruntu w dniu szacunku, przyczym co do trybu postępowania stosuje się odpowiednio przepisy prawa o postępowaniu wywłaszczeniowym (Dz. U. R. P. z 1934 r. Nr. 86, poz. 776).

Art. 4. (1) Kwoty, wypłacone przez b. władze rosyjskie:

a) właścicielom gruntów lub ich następcom prawnym — z tytułu odszkodowania,

b) osobom trzecim — na pokrycie obciążeń gruntów, —

zostaną przerachowane i potrącone z sumy odszkodowania, ustalonego w myśl artykułu poprzedzającego; jeżeli odszkodowanie nie należy się, albo suma jego jest niższa od kwot wypłaconych, kwoty, których z tego powodu nie można potrącić z odszkodowania, stanowią wierzytelność Skarbu Państwa.

(2) Za podstawę przerachowania przyjmuje się, że cena szacunkowa gruntu w rublach, ustalona przez b. władze rosyjskie w toku postępowania wywłaszczeniowego, równa się cenie szacunkowej gruntu w złotych, ustalonej w sposób, wskazany w artykule poprzedzającym.

Art. 5. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się Ministrom: Spraw Wojskowych i Spraw Wewnętrznych.

Art. 6. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

6.

USTAWA

z dnia 5 kwietnia 1939 r.

o ustanawianiu prawa zabudowy oraz zbywaniu i zamianie niektórych gruntów państwowych, położonych w obrębie gmin, w których znajdują się polskie porty morskie.

(Dz. U. R. P. z dnia 18 kwietnia 1939 r. Nr 35, poz. 219).

(Wyciąg).

Art. 1. (1) Minister Przemysłu i Handlu może ustanawiać prawo zabudowy oraz zbywać i zamieniać pozostające w jego zarzą-

dzie grunty państwowe, zbędne dla potrzeb Państwa, a położone w obrębie gmin, w których znajdują się handlowe porty morskie.

(2) Ustanowienie prawa zabudowy, zbycie lub zamiana gruntów, wymienionych w ust. (1), może być dokonywane na cele rozbudowy przemysłu, rozwoju handlu i rybołóstwa morskiego oraz budowy osiedli mieszkaniowych dla rybaków, robotników portowych i marynarzy.

(3) Minister Przemysłu i Handlu ustanawia prawo zabudowy oraz dokonywa zbycia lub zamiany w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych oraz zainteresowanymi ministrami, jeżeli grunty wymienione w ust. (1), są położone poza granicami portów handlowych.

(4) Prawo pierwokupu, zastrzeżone przepisami o wywłaszczeniu, nie służy wywłaszczonemu co do gruntów wywłaszczonych na rzecz Skarbu Państwa i zbywanych na mocy przepisów ustawy niniejszej.

Kompetencje Ministra Przemysłu i Handlu, przewidziane w ustawie, przejął Minister Żeglugi.

7.

DEKRET

z dnia 13 września 1946 r.

o rozgraniczeniu nieruchomości.

(Dz. U. R. P. z dnia 21 października 1946 r. Nr 53, poz. 298).

(Wyciąg).

Art. 2. 2. Z urzędu przeprowadza się rozgraniczenie przy: . . . .

2) wywłaszczeniu lub odstąpieniu gruntów na potrzeby użyteczności publicznej.

Art. 3. Do rozgraniczenia nieruchomości właściwe są władze miernicze, o ile przepisy niniejszego dekretu nie stanowią inaczej.

II. PRAWO WYWŁASZCZENIOWE MATERIALNE.

8.

USTAWA

z dnia 17 marca 1932 r.

o chowaniu zmarłych i stwierdzeniu przyczyn zgonu.

(Dz. U. R. P. z dnia 25 kwietnia 1932 r .Nr 35, poz. 359).

(Wyciąg).

Art. 6.

5) Grunty, potrzebne na cele cmentarne, mogą być nabyte na zasadach, określonych w obowiązujących przepisach o wywłaszczeniu nieruchomości na potrzeby urządzeń użyteczności publicznej...

Art. 9.

2) Za zezwoleniem wojewódzkiej władzy administracji ogólnej teren cmentarny może być w przypadkach wyjątkowej potrzeby ze względów użyteczności publicznej użyty na inny cel przed upływem terminu, określonego w ust. 1, a to w drodze porozumienia z właścicielami cmentarza, zaś w razie niedojścia do porozumienia stosownie do przepisów o wywłaszczeniu na cele użyteczności publicznej (art. 6 ust. 5).

9.

USTAWA

z dnia 28 marca 1933 r.

o grobach i cmentarzach wojennych.

(Dz. U. R. P. z dnia 30 maja 1933 r. Nr 39, poz. 311)

(Wyciąg).

Art. 3.

(1) Grunty, zajęte przez groby i cmentarze wojenne, jako też grunty, potrzebne do założenia takich cmentarzy i grobów, z wyjątkiem gruntów cmentarzy wyznaniowych i gminnych, nabywa na własność Skarb Państwa w drodze umowy, bądź też, gdy umowa nie przyjdzie do skutku, na zasadach, określonych w obowiązujących przepisach o wywłaszczeniu nieruchomości...

10.

USTAWA

z dnia 10 grudnia 1920 r.

o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej.

(Dz. U. R. P. z dnia 15 stycznia 1921 r. Nr 6, poz. 32).

(Wyciąg).

Art. 5 (ust. 1)

Grunty stale lub czasowo potrzebne do budowy i utrzymania dróg . . . . mogą być nabyte w drodze wywłaszczenia względnie czasowo zajęte.

11.

USTAWA ELEKTRYCZNA

z dnia 21 marca 1922 r.

(Dz. U. R. P. z dnia 14 marca 1935 r. Nr 17, poz. 98)

(Wyciąg).

Art. 6.

Zakładem elektrycznym w rozumieniu niniejszej ustawy jest urządzenie, służące do wytwarzania, przetwarzania, przesyłania lub rozdzielania energii elektrycznej...

Art. 10.

Nieruchomości, stale lub czasowo potrzebne do budowy i utrzymania zakładów elektrycznych użyteczności publicznej, mogą być, na zasadzie aktu uprawnienia (art. 4), drogą wywłaszczenia nabyte lub czasowo zajęte.

12.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 1 czerwca 1927 r.

o popieraniu rozbudowy i rozwoju gospodarczego miasta i portu Gdynia.

(Dz. U. R. P. z dnia 13 czerwca 1935 r. Nr 42, poz. 285).

(Wyciąg).

Art. 5.

Ze względów wyższej użyteczności mogą być w wypadkach gospodarczej konieczności wywłaszczane na rzecz Skarbu Państwa, miasta lub portu Gdyni nieruchomości, położone w granicach gminy Gdyni oraz jej sfery interesów mieszkaniowych, potrzebne dla celów rozbudowy urządzeń i zakładów oświatowych i użyteczności publicznej, rozbudowy składów i urządzeń portowych, rozbudowy wolnej strefy portowej oraz rozbudowy przemysłu, którego istnienie związane jest z handlem morskim.

Art. 22 § 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 września 1934 r. — Prawo o postępowaniu wywłaszczeniowym (Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 776) ma zastosowanie do przypadku wywłaszczenia nieruchomości na rzecz gminy m. Gdyni.

13.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 23 grudnia 1927 r.

o granicach Państwa.

(Dz. U. R. P. z dnia 19 lutego 1937 r. Nr 11, poz. 83).

(Wyciąg).

Art. 9.

Nieruchomości, znajdujące się w strefie nadgranicznej, potrzebne dla celów ochrony granicy, mogą być wywłaszczane na rzecz Skarbu Państwa w trybie obowiązujących przepisów o wywłaszczeniu.

14.

USTAWA

z dnia 13 marca 1934 r.

o oddaleniu budowli, składów, zadrzewienia i robót ziemnych od linii kolejowych oraz o pasach ochronnych przeciwpożarowych i zasłonach odśnieżnych.

(Dz. U. R. P z dnia 31 marca 1934 r. Nr 28, poz. 220).

(Wyciąg).

Art. 12 (ust. 2).

W przypadkach, gdy po wejściu w życie ustawy niniejszej zajdzie konieczność usunięcia istniejących budowli ze względów bezpieczeństwa ruchu kolejowego, usunięcie to może być dokonane tylko w drodze przeprowadzenia postępowania wywłaszczeniowego na zasadach ogólnych.

15.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 24 września 1934 r.

o wywłaszczeniu na cele kolejowe.

(Dz. U. R. P. z dnia 29 września 1934 r. Nr 86, poz. 777).

w brzmieniu, uwzględniającym zmiany wprowadzone rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 stycznia 1938 r. (Dz. U. R. P. Nr 6, poz.34).

Art. 1. Wywłaszczać można na cele budowy, rozwoju i utrzymania linii kolejowych oraz budowli i urządzeń, potrzebnych do eksploatacji kolei.

Art. 2. (1) Prawo wywłaszczenia na cele kolejowe służy: Państwu, przedsiębiorstwu „Polskie Koleje Państwowe" i każdemu przedsiębiorcy, który uzyskał koncesję na budowę i eksploatację kolei użytku publicznego znaczenia ogólnego lub miejscowego, bądź też kolei miejskich użytku publicznego.

(2) Prawo wywłaszczenia na cele kolejowe służy również przedsiębiorcy, który uzyskał pozwolenie na budowę kolei użytku prywatnego o silniku mechanicznym, jeżeli Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Przemysłu i Handlu uzna, że budowa projektowanej kolei lub istnienie wybudowanej już kolei są wskazane ze względu na wyższą użyteczność.

Kompetencje Ministra Spraw Węwnętrznych, przewidziane w ustawie przejął Minister Administracji Publicznej (odnośnie Ziem Odzyskanych — Minister Ziem Odzyskanych).

Art. 3. Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrowi Komunikacji w porozumieniu z interesowanymi ministrami.

Art. 4. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie po upływie miesiąca od dnia ogłoszenia. Równocześnie tracą moc obowiązującą przepisy w sprawach, unormowanych rozporządzeniem niniejszym.

16.

ZARZĄDZENIE MINISTRA KOMUNIKACJI

z dnia 27 sierpnia 1938 r.

(Wyciąg).

w sprawie nadania koncesji na budowę i eksploatację kolei górskiej w Krynicy Zdroju.

(Dz. U. R. P. z dnia 14 września 1938 r. Nr 68, poz. 500).

Na podstawie art. 6 ustawy z dnia 17 marca 1932 r. o koncesjach na koleje znaczenia miejscowego i koleje miejskie (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 391) nadaję spółce z ograniczoną odpowiedzialnością „Kolej Górska w Krynicy" mającej siedzibę w Warszawie, nazywanej niżej „Spółką", koncesję na budowę i eksploatację kolei górskiej użytku publicznego w Krynicy Zdroju dla ruchu osobowego i towarowego, na warunkach następujących:......

§ 5. Spółka jest obowiązana nabyć na swoją własność grunty, potrzebne do budowy i eksploatacji kolei koncesjowanej, jej budowli i urządzeń, z zachowaniem przepisów o nabywaniu nieruchomości w pasie granicznym.

Spółce służy prawo wywłaszczenia na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 września 1934 r. o wywłaszczaniu na cele kolejowe (Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 777).

P. art. 3 ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej (Dz. U. R. P. Nr 3, poz. 17).

17.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 22 marca 1928 r.

o zakładach leczniczych.

(Dz. U. R. P. z dnia 26 marca 1928 r. Nr. 38, poz. 382).

(Wyciąg).

Art. 16.

Nieruchomości, z wyjątkiem stanowiących własność Państwa, potrzebne pod budowę lub przebudowę szpitala publicznego, mogą być wywłaszczone za odszkodowaniem na podstawie obowiązujących przepisów o wywłaszczeniu.

Art. 50.

W przypadku zaniechania prowadzenia szpitala przez właściciela lub zamknięcia go z urzędu, budynki szpitala wraz z całym urządzeniem wewnętrznym, na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, mogą ulec wywłaszczeniu z przeznaczeniem na publiczny zakład leczniczy.

Minister Spraw Wewnętrznych może . . . . objąć szpital w państwowy zarząd przymusowy...

Jeśli jednak właściciel szpitala nie dopełnił obowiązku wymienionego w art. 47, koszty zarządu można potrącić z sumy, przypadającej właścicielowi za wywłaszczony majątek...

Kompetencje Ministra Spraw Wewnętrznych, przewidziane w art. 50, przejął Minister Zdrowia.

Art. 56.

Postanowienia art.... 16 niniejszego rozporządzenia mają analogiczne zastosowanie odnośnie do szpitali, nie posiadających prawa publiczności.

18.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 14 marca 1928 r.

o prawie lotniczym.

(Dz. U. R. P. z dnia 18 września 1935 r. Nr 69, poz. 437).

(Wyciąg).

Art. 23. (ust. 1 i 2).

(1) Dla urządzenia lub powiększenia lotnisk, fabryk lotniczych i szkół lotniczych, służących dla celów państwowych lub publicznych, dla przeprowadzenia do nich dróg dojazdowych oraz dla urządzeń pomocniczych, niezbędnych dla żeglugi powietrznej użytku państwowego lub publicznego, dopuszczalne jest za odszkodowaniem: wywłaszczenie, ograniczenie praw własności i praw rzeczowych na nieruchomościach oraz czasowe zajęcie nieruchomości.

(2) Ograniczenie prawa własności może obejmować zakaz stawiania budynków i parkanów, sadzenia drzew, przeprowadzania przewodów powietrznych i w ogóle stwarzania jakichkolwiek przeszkód dla żeglugi powietrznej w promieniu — licząc od środka lotniska — 950 me-

trów dla lotnisk pierwszej kategorii, 650 metrów — dla lotnisk drugiej kategorii i 400 metrów dla lotnisk pozostałych.

19.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 22 kwietnia 1927 r.

o rozbudowie miast.

(Dz. U. R. P. z dnia 13 lutego 1936 r. Nr. 10, poz. 107).

(Wyciąg).

Art. 5.

4... wolno przystąpić do wywłaszczenia na cele mieszkaniowe.

Art. 6.

Przedmiotem wywłaszczenia mogą być:

1. niezabudowane lub niedostatecznie zabudowane grunty budowlane,

2. budynki niedokończone, których budowa została przez właściciela wstrzymana, oraz budynki, grożące zawaleniem lub z innych względów zagrażające bądź bezpieczeństwu, bądź zdrowiu publicznemu — wraz z gruntami.

20.

DEKRET

z dnia 25 czerwca 1946 r.

o ogrodach działkowych.

(Dz. U. R. P. z dnia 2 sierpnia 1946 r. Nr 34, poz. 208)

(Wyciąg).

Art. 7. 1. Na cele ogrodów działkowych stałych zostaną użyte grunty, które stanowią własność gminy lub będą nabyte, bądź wydzierżawione przez gminę na te cele, oraz grunty przekazane gminie na podstawie dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. R. P. z 1945 r. Nr 3, poz. 13).

2. W razie braku takich terenów gminie służy prawo nabycia odpowiednich gruntów w drodze wywłaszczenia.

21.

USTAWA

z dnia 30 marca 1939 r.

o powszechnym obowiązku świadczeń rzeczowych.

(Dz. U. R. P. z dnia 4 kwietnia 1939 r. Nr 30, poz. 200).

(Wyciąg).

Art. 4. (1) Przedmiotem świadczeń rzeczowych może być rzecz (ruchoma lub nieruchoma), albo prawo, potrzebne do celów obrony Państwa.

(2) Przedmiotem świadczeń rzeczowych mogą być zarówno rzeczy i prawa już istniejące, jak i te, które dopiero powstaną (wytwory pracy, płody natury).

Art. 5. (1) Powszechnemu obowiązkowi świadczeń rzeczowych nie podlegają:

1) rzeczy i prawa, wolne od obowiązku świadczeń rzeczowych z mocy przepisów prawa międzynarodowego lub zwyczajów międzynarodowych;

2) świątynie i domy modlitwy wszystkich uznanych w Państwie wyznań religijnych wraz ze znajdującymi się w nich przedmiotami, przeznaczonymi bezpośrednio do służby Bożej;

3) przedmioty kultu;

4) mające charakter publiczny: archiwa, biblioteki, muzea oraz zbiory naukowe i artystyczne, tudzież prywatne zbiory i poszczególne przedmioty sztuki i kultury o stwierdzonej wartości zabytkowej; rozporządzenie Ministrów: Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych określi, które archiwa, biblioteki i zbiory naukowe i artystyczne uważać należy za mające charakter publiczny oraz rodzaje prywatnych zbiorów i przedmiotów sztuki i kultury, które uważać należy za mające wartość zabytkową;

5) parki narodowe;

6) rezerwaty roślinne i zwierzęce, które określi w rozporządzeniu Minister Rolnictwa i Reform Rolnych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych.

(2) Od powszechnego obowiązku świadczeń rzeczowych mogą być zwolnione przedmioty świadczeń rzeczowych, które określi w drodze rozporządzenia Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z właściwymi ministrami. Rozporządzenie to określi również władze właściwe do udzielania zwolnień oraz tryb postępowania w tych sprawach.

Kompetencje Ministra Spraw Wewnętrznych, przewidziane w ustawie, przejął Minister Administracji Publicznej (w odniesieniu do Ziem Odzyskanych — Minister Ziem Odzyskanych), kompetencje Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego — Minister Oświaty oraz Kultury i Sztuki, kompetencje Ministra Spraw Wojskowych — Minister Obrony Narodowej, kmpetencje Ministra Opieki Społecznej — Minister Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 6 (1) Zakłady lecznicze mogą być przedmiotem świadczeń rzeczowych jedyne dla celów sanitarno-wojskowych za zgodą Ministra Opieki Społecznej, a jeżeli chodzi o zakłady weterynaryjne — za zgodą Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych.

(2) Kliniki szkół akademickich (dla ludzi i zwierząt), mogą być przedmiotem świadczeń

rzeczowych jedynie dla celów sanitarno-wojskowych za zgodą Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 50. Obowiązek świadczeń rzeczowych obejmuje:

1) obowiązek odstąpienia na rzecz Państwa prawa własności, użytkowania, używania i innych praw, odnoszących się do przedmiotów świadczeń rzeczowych lub ograniczenia tych praw;

2) obowiązek oddania na rzecz Państwa nieruchomości do użytku lub do swobodnego rozporządzania;

3) obowiązek podporządkowania się żądaniom władzy w zakresie pewnego określonego wykonywania praw majątkowych lub korzystania z tych praw.

Art. 51. (1) Odstąpienie na rzecz Państwa prawa własności nieruchomości tytułem świadczenia rzeczowego następuje w drodze wywłaszczenia.

(2) Przy wywłaszczaniu nieruchomości nie stosuje się przepisów o obwieszczeniach, zawartych w art. 8 § 2, art. 11 § 2, art. 13, art. 21 § 2 oraz w art. 25 § 1 prawa o postępowaniu wywłaszczeniowym (Dz. U. R. P. z 1934 r. Nr. 86, poz. 776).

Art. 52. (1) Oddanie do użytku nieruchomości uprawnia Państwo do urządzania na nich umocnień i fortyfikacji, stawiania fabryk i innych budowli, budowy mostów, lotnisk, dróg, kolei żelaznych, urządzeń telekomunikacyjnych i innych urządzeń do celów wojennych, tudzież do eksploatacji lasów i kopalin.

(2) Oddanie nieruchomości do swobodnego rozporządzenia nadaje Państwu, oprócz uprawnień, określonych w ust. (1), również prawo istotnej zmiany lub zburzenia budynków.

(3) Na żądanie właściciela nieruchomości, oddanej do użytku lub swobodnego rozporządzenia, przeprowadza się jej wywłaszczenie; zgłoszenie tego żądania nie wstrzymuje przejęcia nieruchomości.

22.

USTAWA

z dnia 9 kwietnia 1936 r.

o wywłaszczaniu nieruchomości na cele budowy portów i innych urządzeń morskich.

(Dz. U. R. P. z dnia 20 kwietnia 1936 r. Nr 28, poz. 220)

Art. 1. Wywłaszczać można nieruchomości na cele budowy, rozwoju i utrzymania: morskich portów i przystani użytku publicznego, składów i innych urządzeń tych portów i przystani, umocnień brzegu morskiego i morskich urządzeń sygnalizacyjnych.

Art. 2. Prawo wywłaszczenia na cele, wymienione w art. 1, służy: Skarbowi Państwa, gminom oraz przedsiębiorstwom użyteczności publicznej, posiadającym osobowość prawną.

Art. 3. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się Ministrowi Przemysłu i Handlu i innym ministrom, każdemu we właściwym zakresie działania.

Kompetencje Ministra Przemysłu i Handlu, określone w ustawie, przejął Minister Żeglugi.

Art. 4. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

23.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 22 marca 1928 r.

w sprawie ulg dla przedsiębiorstw przemysłowych i komunikacyjnych.

(Dz. U. R. P. z dnia 24 marca 1928 r. Nr 36, poz. 329).

(Wyciąg).

Art. 3.

Za nakłady... uważa się:

1) nabycie, najem lub dzierżawę nieruchomości, potrzebnych do powstania, prowadzenia lub rozszerzania przedsiębiorstwa,

2) wznoszenie budowli lub zainstalowanie urządzeń, potrzebnych do powyższych celów.

Art. 6.

Ulgi, przyznane niniejszym rozporządzeniem obejmują:

5) prawo nabywania w drodze wywłaszczenia gruntów niezbędnych dla układów, określonych w art. 3...

24.

USTAWA

z dnia 10 marca 1934 r.

o ochronie przyrody.

(Dz. U. R. P. z dnia 13 kwietnia 1934 r. Nr 31, poz. 274).

(Wyciąg).

Art. 18.

W przypadkach, w których cele ustawy niniejszej nie dadzą się osiągnąć w inny sposób, może

nastąpić wywłaszczenie przedmiotu ochrony na rzecz Skarbu Państwa, a za zezwoleniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego — na rzecz Funduszu Ochrony Przyrody lub innych osób prawnych, które mają na celu ochronę przyrody.

Art. 19.

§ 3. Jeżeli przez wywłaszczenie doznają lub mogą doznać szkody także inne osoby, jako to: mające służebności osobiste (użytkowanie, używanie i prawo mieszkania), dzierżawcy, najemnicy, wierzyciele hipoteczni, natenczas suma odszkodowania,—którą w braku zgody interesowanych, wyrażonej przed powiatową władzą administracji ogólnej, oznaczy sąd trybem postępowania w sprawach niespornych— będzie złożona do depozytu sądowego i rozdzielona między interesowanych według przepisów o podziale sumy, uzyskanej z egzekucji *)

Art. 21.

Przed wywłaszczeniem przedmiotu, poddanego ochronie z ustawy niniejszej, dla innych celów, aniżeli tą ustawą przewidzianych, należy zasięgnąć opinii władz ochrony przyrody.

25.

POSTANOWIENIA RADY ADMINISTRACYJNEJ KRÓLESTWA POLSKIEGO

z dnia 18 czerwca 1852 r.

Dz. Praw. T. XLV str. 302)

(Wyciąg).

Art. 3.

Przypadki zajęcia własności sposobem przymuszonego wywłaszczenia na rządowy lub inny publiczny użytek . . . są:

1) Gruntów i budowli **):
   a) . . . .
   b) . . . .
   c) . . . . na budowę szlachtuzów i jatek rzeźniczych po miastach,
   d) . . . 4)
   e) na roboty fortyfikacyjne,
   f) . . .
   g) na . . . . założenie komór celnych i innych budowli dla służby granicznej,
   h) . . . . . na złożenie kościołów i innych domów modlitw wszelkich wyznań i na budowle dla pomieszczenia osób do służby kościelnej przeznanicznej,

*) Przepis ten obowiązuje, o ile przyznaje osobom w nim wskazanym prawo partycypowania w odszkodowaniu w postępowaniu sądowym.

**) Opuszczono przepisy nieaktualne, lub co do których istnieje wątpliwość czy nadal obowiązują.

26.

USTAWA

z dnia 2 maja 1919 r.

o wyłącznym upoważnieniu Państwa do zakładania rurociągów, służących do prowadzenia gazów ziemnych, regulowania produkcji i zużytkowania jej.

Dz. U. R. P. z dnia 9 maja 1919 r. Nr 39, poz. 292), w brzmieniu ustalonym rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. (Dz. U R. P. Nr 38, poz. 362).

(Wyciąg).

Art. 4.

Grunty, potrzebne do budowy zakładów gazów ziemnych i odgałęzień przewodów głównych, mogą być w razie, gdy właściciele nie godzą się na ich odstąpienie, wywłaszczone na czas ściśle określony w myśl postanowień obowiązującej ustawy naftowej z tym, że prawo do żądania wywłaszczenia przysługuje właścicielowi danego zakładu gazowego, względnie odgałęzienia.

27.

USTAWA

z dnia 17 lutego 1922 r.

o budowie publicznych szkół powszechnych.

(Dz. U. R. P. z dnia 22 marca 1922 r. Nr 18, poz. 144).

(Wyciąg).

Art. 4.

O ile gmina nie posiada gruntu odpowiedniego, a nie może go uzyskać drogą kupna lub zamiany, może nastąpić na wniosek kuratora Okręgu Szkolnego wywłaszczenie gruntu dla celów szkolnych w trybie, przewidzianym przez ustawy.

28.

DEKRET

z dnia 7 lutego 1919 r.

w przedmiocie przepisów tymczasowych o wywłaszczeniu przymusowym na użytek dróg że-

laznych i innych dróg komunikacyjnych lądowych i wodnych oraz wszelkich urządzeń użyteczności publicznej.

(Dz. P. P. P. z dnia 8 lutego 1919 r. Nr 14, poz. 162).

(Wyciąg).

Art. 1.

Przymusowe wywłaszczenie nieruchomości oraz czasowe ich zajęcie, lub ustanowienie na nich służebności, zarówno wywłaszczenie koniecznych materiałów na użytek . . . wszelkich urządzeń użyteczności publicznej może nastąpić . . . za słusznym i sprawiedliwym wynagrodzeniem.

29.

DEKRET

z dnia 2 kwietnia 1946 r.

o planowym zagospodarowaniu przestrzennym kraju.

(Dz. U. R. P. z dnia 21 maja 1946 r., Nr 16, poz. 109).

(Wyciąg).

Art. 37. 1. Celem realizacji planu zagospodarowania przestrzennego służy Państwu i związkom samorządu terytorialnego prawo nabycia w drodze wywłaszczenia terenów przeznaczonych, stosownie do tego planu, na cele użyteczności publicznej lub budownictwa społecznego.

2. Jeżeli po upływie roku od rozpoczęcia właściwego okresu realizacji planu zagospodarowania przestrzennego (art. 5 ust. 2 pkt 8) nie przystąpiono do użytkowania gruntu lub nie podjęto na nim inwestycyj na cele określone w rzeczonym planie, służy Państwu, związkom samorządu terytorialnego oraz jednostkom samorzadu zawodowego i gospodarczego prawo nabycia tego gruntu na powyższe cele w drodze wywłaszczenia.

3. Przy korzystaniu z uprawnień przewidzianych w ust. 1 i 2 służy Państwu pierwszeństwo przed związkiem samorządu terytorialnego, a takiemu związkowi — przed jednostką samorządu zawodowego lub gospodarczego. W innych przypadkach o pierwszeństwie orzeka właściwa regionalna dyrekcja planowania przestrzennego.

30.

USTAWA

o zakwaterowaniu wojska i marynarki wojennej.

(Dz. U. R. P. z dnia 30 sierpnia 1939 r., Nr 82, poz. 531).

Art. 1.

Zakwaterowanie wojska i marynarki wojennej obejmuje dostarczenie pomieszczeń, potrzebnych do rozmieszczenia i wyszkolenia Sił Zbrojnych Państwa.

Art. 7.

Kwater stałych dostarcza Państwo w nieruchomościach własnych lub na ten cel przez siebie wynajętych.

Art. 18.

Nowowznoszone budowle na osobne kwatery stałe dla oficerów i żonatych podoficerów zawodowych powinny być zasadniczo budowane na gruntach państwowych. Jeżeli w danej miejscowości nie ma gruntów państwowych, nadających się pod budowę domów na osobne kwatery stałe, a nabycie ich, czy to od związków samorządowych czy też od osób prywatnych nie może nastąpić w drodze umowy, potrzebne grunty nabywa się w trybie przewidzianym w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 września 1934 r. prawo o postępowaniu wywłaszczeniowym (Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 776).

Art. 45.

1. Zakwaterowanie stałe i przejściowe obejmuje również zaopatrzenie wojska w tereny fortyfikacyjne, place wyszkolenia, ćwiczeń, strzelnice, ujeżdżalnie, pola lotnicze, place gimnastyczne oraz wszystkie inne do celów wyszkolenia niezbędne tereny.

2. Na ten cel wskazanym jest przede wszystkim przeznaczyć, względnie wybierać nieużytki rolne, oraz miejsca, poprzednio na podobne cele używane.

Art. 46.

1. Nieruchomości potrzebnych stale na cele zakwaterowania wojska i marynarki wojennej dostarcza Państwo zgodnie z przepisem art. 7.

2. Jeżeli niezbędnie potrzebnych w pewnej miejscowości nieruchomości nie da się w powyższy sposób uzyskać, mogą one być nabyte w trybie, przewidzianym w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 września 1934 r. prawo o postępowaniu wywłaszczeniowym (Dz. U. R. P. Nr 86, poz. 776).

31.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 6 marca 1928 r.

o opiece nad zabytkami.

(Dz. U R. P. z dnia 14 marca 1928 r. Nr. 29, poz. 265).

(Wyciąg).

Art. 18.

Jeżeli grozi niebezpieczeństwo zniszczenia lub uszkodzenia zabytku, a zarządzenia, prze-

widziane w art. 14 do 16 włącznie, tego niebezpieczeństwa nie uchylają lub jeżeli jest niebezpieczeństwo wywozu zabytku zagranicę, przedmioty, uznane za zabytki, mogą być wywłaszczone na rzecz Państwa, związków komunalnych lub innych wymienionych w art. 13 osób prawnych, które mają na celu opiekę nad zabytkami, o ile te ostatnie o to się ubiegają lub wyrażą na to zgodę.

Art. 28.

Grunty, na których dokonano odkrycia, mogą być dla badań naukowych wywłaszczone lub czasowo przymusowo zajęte na rzecz Państwa, związków samorządowych lub osób prawnych, zajmujących się opieką nad zabytkami.

Wyjątek stanowią w myśl art. XIV Konkordatu ze Stolicą Świętą (Dz. U. R. P. z roku 1925 Nr 72, poz. 501) grunty, należące do Kościoła katolickiego.

III. OKÓLNIKI

32.

OKÓLNIK Nr. 29

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych

z dnia 15 maja 1935 r. Nr AA 21b. 7

o wzywaniu biegłych w postępowaniu wywłaszczeniowym.

(Dz. Urz. Min. Spr. Wewn. Nr. 17, poz. 91).

Art. 36 prawa o postępowaniu wywłaszczeniowym (Dz. U. R. P. z r. 1934 Nr 86, poz. 776) postanawia, że na rozprawie co do odszkodowania należy wysłuchać opinii biegłych. Również o zasięganiu opinii biegłych mówią bezpośrednio art. 9 § 3 i 48 § 1 pkt 2 oraz pośrednio art. 53 § 3 cytowanego prawa.

Wykonanie art. 36 należy do wojewodów, pozostałych zaś artykułów do starostów.

W związku z wątpliwościami, które mogłyby nasunąć takie kwestie jak: wybór biegłych, ich ilość i wreszcie waga ich opinii jako dowodu w sprawie — Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wyjaśnia co następuje:

Wobec braku bliższych danych w cytowanym prawie co do sposobu ustosunkowania się do powyższych kwestii — mają zastosowanie, zgodnie z art. 4 tego prawa — ogólne przepisy prawa administracyjnego, a w szczególności jego art. 62-64, 57-61.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zwraca szczególną uwagę Panów na odpowiedni dobór biegłych. Mają to być ludzie z odpowiednimi, możliwie wysokimi, kwalifikacjami fachowymi, obeznani dokładnie z miejscowymi stosunkami i cenami gruntów względnie szacowanych materiałów, o nieposzlakowanej uczciwości, w stosunku do których nie mogą zachodzić żadne wątpliwości co do ich bezstronności.

Jeżeli wyraźny przepis jak np. cytowany art. 36 używa terminu „biegłych" w liczbie mnogiej — należy wezwać conajmniej dwóch biegłych. Dla zachowania bezstronności należy w razie dopuszczenia biegłego przedstawionego przez jedną ze stron, dopuścić zawsze biegłego strony przeciwnej. Celowym byłoby powołać jeszcze jednego biegłego wówczas z urzędu, jako pewnego rodzaju arbitra pomiędzy nimi.

Biegłym sądowym zaprzysiężonym należy przypomnieć w poszczególnych sprawach złożoną przysięgę. Władza może dać do wglądu biegłemu akta sprawy oraz winna okazać przedmiot oględzin i zarządzić, aby brał udział w przesłuchaniu świadków, o ile okoliczności sprawy wskazują na celowość tego rodzaju zarządzenia. Opinia biegłego powinna być poparta uzasadnieniem, chyba, że istota sprawy tego nie wymaga. Gdyby biegli opinii swoich nie mogi uzgodnić, każdy z nich składa swoją opinię oddzielnie.

Zasadniczo biegli składają swoje opinie ustnie do protokółu na rozprawie, mogą jednak złożyć ją uprzednio na piśmie, a wówczas na rozprawie należy odczytać te opinie i zażądać potwierdzenia ich przez biegłych ustnie.

Strony mogą zadawać biegłym pytania, dążące do wyjaśnienia zajętego przez nich stanowiska.

W końcu zauważa się, że jakkolwiek opinie biegłych nie są dowodem bezwzględnie wiążącym władze, to jednak, ponieważ są głównym dowodem w sprawie szacunku, należy zwrócić specjalną uwagę na odpowiedni dobór biegłych

33.

OKÓLNIK Nr. 68
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych

z dnia 24 sierpnia 1936 r. Nr. AA. 21 b. 15

o trybie postępowania przy wywłaszczeniach na cele obrony Państwa.

(Dz Urz. Min. Spr. Wewn. Nr. 24, poz. 168).

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych stwierdziło, że w kilku wypadkach wywłaszczeń na cele obrony Państwa, wojewódzkie władze administracji ogólnej dopuściły się w postępowaniu wywłaszczeniowym pewnych istotnych uchybień proceduralnych, które mając na celu przyśpieszenie postępowania, w istocie go nie przyśpieszyły, natomiast w razie zaskarżenia wydanych decyzji, mogły spowodować nie tylko ich uchylenie, ale nadto narazić Skarb Państwa na odszkodowanie za straty, spowodowane wadliwą procedurą. Dlatego Ministerstwo Spraw We-

wnętrznych udziela w sprawie trybu postępowania przy wspomnianych wywłaszczeniach następujących wskazówek, które mają być stale przestrzegane.

Wywłaszczenia gruntów, o które zabiegają władze wojskowe dla celów obrony Państwa, mają z reguły charakter spraw pilnych, gdyż od ich przeprowadzenia zależy zazwyczaj wykonanie terminowych prac wojskowych, związanych z tą obroną. Z tego względu wywłaszczenia te należy przeprowadzać jak najszybciej, jeżeli zaś sama władza wojskowa wyraźnie zaznaczy w swym wniosku, że sprawa ma dla niej charakter pilny, należy ją załatwić poza wszelką kolejnością spraw wywłaszczeniowych.

Jeżeli w wypadkach szczególnie pilnych i niecierpiących zwłoki władze wojskowe domagają się jak najszybszego oddania im w posiadanie gruntu, nie mogąc z tym czekać nawet na przeprowadzenie przewidzianego dla wywłaszczeń na cele obrony Państwa skróconego postępowania wywłaszczeniowego, grunt ten można zająć natychmiast, ze względu na nagłą potrzebę w trybie art 52 i następnych post. wywłaszczeniowego, przyczem zajęcie to powinna zarządzić władza powiatowa, wskazana w art. 52 § 1 prawa, na wniosek odpowiednich władz wojskowych t. zn. Dowództwa Okręgu Korpusu lub też upoważnionych przez nie niższych władz wojskowych, a w wypadkach zupełnie wyjątkowych, mogą to uczynić same władze wojskowe na podstawie art. 56 pkt 5 post. wywłaszczeniowego, zwracając się niezwłocznie potem do władzy powiatowej, celem potwierdzenia zajęcia. Zaznaczyć tu jednak wypada, że zajęcie nieruchomości, o których tu mowa, ma charakter czasowy i ustaje ono w myśl art. 54 post. wywłaszczeniowego z mocy samego prawa po upływie 6 miesięcy od wydania nakazu, o ile w tym czasie wywłaszczajcąy nie wystąpi z odpowiednim wnioskiem o wywłaszczenie w trybie art. 10.

W tym wypadku zajęcie gruntu pozostaje w mocy aż do zakończenia właściwego postępowania wywłaszczeniowego i dlatego też stosowanie tu przepisu art. 56 pkt 4 o niezwłocznym objęciu nieruchomości, jest już wówczas zbędne.

Gdy jednak sprawa o wywłaszczenie gruntu na cele obrony Państwa nie ma charakteru o tyle pilnego, że możliwe jest przeprowadzenie jej w normalnym trybie postępowania, przewidzianego dla tych wywłaszczeń, wówczas postępowanie to należy przeprowadzać według ogólnych zasad prawa o postępowaniu wywłaszczeniowym, przy zastosowaniu jednak w odpowiednich fazach postępowania, specjalnych przepisów art. 56 dla wywłaszczeń na cele obrony Państwa, będących wyjątkami w stosunku do niektórych ogólnych postanowień zwykłego postępowania.

Celem tych specjalnych przepisów jest umożliwienie jak najszybszego zakończenia wywłaszczeń wojskowych; to też i same władze wywłaszczeniowe mają obowiązek dołożenia ze swej strony starań, aby i te sprawy były załatwione w terminach jak najkrótszych. Aby zaś im to jeszcze bardziej ułatwić, władze wojskowe, stosownie do odpowiednich dyrektyw, jakie im udzieli Ministerstwo Spraw Wojskowych będą w swych wnioskach wywłaszczeniowych odrazu zamieszczały dane, przewidziane w art. 10 jak i art. 17 post. wywłaszczeniowego, dołączając potrzebne materiały — dzięki czemu czas trwania postępowania ulegnie również wydatnemu skróceniu.

Co się tyczy stosowania, dotąd przeważnie w sposób niewłaściwy, przepisu art. 56 pkt 4 o niezwłocznym objęciu nieruchomości, to Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zwracą uwagę, że przepis ten jest zupełnie analogiczny do art. 22 § 3 prawa o post. wywłaszczeniowym i powinien być podobnie stosowany, a więc w odpowiednim stadium postępowania, t. zn. po przeprowadzeniu dopiero postępowania, dostatecznego do orzeczenia o wywłaszczeniu. Najwcześniej więc decyzja o niezwłocznym objęciu może zapaść jednocześnie z tym orzeczeniem.

Wreszcie ponieważ mogły się zdarzyć wypadki, że władze wojskowe zmuszone do tego koniecznością państwową, zajęły grunta bez zastosowania właściwej procedury lub przy niewłaściwym stosowaniu art. 56 pkt 4 — władze wojewódzkie powinny przeprowadzać wywłaszczenie w takich wypadkach możliwie szybko, by ulegalizować stan faktyczny niezgodny z prawem.

W końcu w zakresie podstaw formalno-prawnych, Ministerstwo wyjaśnia, co następuje:

a) Co się tyczy podstawy materialno-prawnej tych wywłaszczeń, to zaznaczyć należy, że art. 55 § 1 post. wywłaszczeniowego, jako przepis subsydiarny, może być stosowany tylko w tych przypadkach, gdy nie ma innych przepisów materialnych (§ 2 tego art.) dopuszczających wywłaszczenia na cele obrony Państwa, jak np. art. 23 prawa lotniczego (D. U. R. P. Nr 97, poz. 681), art. 5 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o rzeczowych świadczeniach wojennych (D. U. R. P. Nr 95, poz. 859).

   Zauważa się przytym, że w wypadkach przeprowadzenia wywłaszczeń na cele obrony Państwa, na podstawie przepisów poszczególnych ustaw wojskowych, normy art. 56 postępowania wywłaszczeniowego mają również zastosowanie.

b) Nadając decyzjom o objęciu nieruchomości w posiadanie natychmiastową wykonalność (na podstawie art. 54 pkt 4)), należy ją oprzeć na art. 87 ust. 4 post. administracyjnego.

Chociaż bowiem z treści i celu odnośnego przepisu postępowania wywłaszczeniowego można wysnuć wniosek, że prawodawca miał tu na myśli również natychmiastowe wykonanie omawianych decyzji, to jednak wyraźnego postanowienia w tym względzie art. 56 pkt 4 post. nie zawiera, co może nasuwać wątpliwość, czy natychmiastowa wykonalność decyzji z tego przepisu wprost wynika.

c) Decyzja o niezwłocznym objęciu nieruchomości ma charakter incydentalnej — jeżeli więc została wydana po wydaniu decyzji o wywłaszczeniu, służy od niej stronie odwołanie (art. 84 postępowania administracyjnego).

Drukarnia Państwowa, Nr 1 w Warszawie. Zam. 2204. B-38412.